

Fredningsstrategi for kulturmiljøforvaltningen

2024-2030

Riksantikvaren

Pb. 1483 Vika, 0116 Oslo

Besøksadresse / Dronningens gate 13

Tlf. / 22 94 04 00

Faks / 22 94 04 04

E-post / postmottak@ra.no

www.riksantikvaren.no

Utarbeidet av Riksantikvaren, desember 2024

Forsidebilder.

HYTJANSTORPET, Finnskogen i Grue. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

SPILLUM DAMPSAG & HØVLERI, Namsos. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

SALHUS FERJEKAI, Bergen. Foto: Sigrid Murud, Riksantikvaren

NEPTUN SILDEOLJEFABRIKK, Svinøya i Hadsel. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

Innhold

Forord	4
Kap 1. Fredningsstrategi 2024-2030	6
Varighet og avgrensning	6
Handlingsplan	7
Kap 2. Stortingsmeldingen gir ny retning	8
Nasjonale mål for kulturmiljøpolitikken	8
Bevaringsstrategier	9
Kap 3. Mål og føringer	11
Kap 4. Utdyping av mål og føringer	14
Utdyping av mål 1	14
<i>Prioriterte tema for fredning</i>	14
<i>En mer mangfoldig fredningsliste</i>	17
<i>Verneverdier</i>	17
<i>Tilstanden til kulturminnet</i>	18
<i>Fredning og forhold knyttet til plan- og bygningsloven</i>	18
Utdyping av mål 2	20
<i>Fredningsmalene skal brukes</i>	20
<i>Tidsbruk i fredningssaker</i>	20
<i>Normert gjennomføringstid i en fredningssak</i>	20
<i>Midlertidig fredning</i>	21
<i>Oppheving av fredningsvedtak</i>	21
Utdyping av mål 3	23
<i>Involvering av eiere i fredningsprosessen</i>	23
Utdyping av mål 4	24
<i>Fredning av kulturmiljø er også en del av løsningen</i>	24
<i>Oversikt over klimarelatert sårbarhet og risiko</i>	24
<i>Energieffektiverende tiltak – vekting mellom fredningsverdier og klimahensyn</i>	25

VEDLEGG: Bakgrunn for fredningsstrategien

Forord

Fortida gjør framtida rikere! I over hundre år har Riksantikvaren fredet kulturminner og kulturmiljøer som forteller vår felles historie – til kunnskap, opplevelse og bruk for fremtidige generasjoner.

Gjennom fredning sikrer vi et mangfold og en bredde av bevarte kulturmiljø – geografisk, sosialt, kulturelt og næringsmessig, over tid. De fredete kulturmiljøene skal stå som tidsvitner fra sin tid i vår felles historiefortelling. Synet på hvilke historier vi definerer som viktige er stadig i utvikling.

De fysiske kulturmiljøene er viktige for identiteten til både enkeltmennesker og samfunn. Gjennom å inkludere nye kulturmiljø på fredningslisten kan vi bevare historiene til, og sporene etter, stadig flere grupper i samfunnet vårt. Gjennom dette kan vi vise et større «vi».

Kulturarv engasjerer. Vi ser verdien av en god involvering i fredningsarbeidet. Fredningsarbeidet er demokratisert, og folk kan påvirke sakene som angår dem. Eiers synspunkter er særlig viktige for oss. Fredning innebærer både forpliktelser og begrensninger for eieren, men også muligheter for økonomisk tilskudd og faglig støtte. Politisk oppslutning er også viktig for å kunne ivareta kulturarven som en ressurs for god samfunnsutvikling.

Riksantikvaren har det overordnede nasjonale ansvaret for fredningsarbeidet og fredningslista, mens de fleste fredningssaker vanligvis blir forberedt av fylkeskommunene/Sametinget. De gjør en stor innsats i fredningsarbeidet i Norge, og vi er takknemlige for det gode samarbeidet.

Siden 2015 har kulturmiljøforvaltningen (fylkeskommunene, Sametinget og Riksantikvaren) hatt en felles, nasjonal strategi for fredning av kulturmiljø. Fredningsstrategien har gitt retning og satt rammer for fredningsarbeidet i Norge. Denne versjonen av fredningsstrategien er en videreføring av *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen* fra 2015.

Fredningsstrategien er oppdatert i tråd med gjeldende nasjonale mål for kulturmiljøpolitikken. Evalueringen av fredningsstrategien mot 2020, som ble utført i 2022, har også gitt oss innspill til forbedringsområder.

En større revisjon av strategien vil avvente en ny kulturmiljølov. Dette er etter enighet med Klima- og miljødepartementet.

I arbeidet med å oppdatere fredningsstrategien har vi ikke gjort store endringer, eller lagt til nytt innhold, som ville krevd et nytt kunnskapsgrunnlag eller større kartleggingsarbeid.

Prioriterte temaer for fredninger, tydelige mål for effektive fredningsprosesser og bedre eierinvolvering, har bedret måten vi jobber på. Fredningsstrategien mot 2020 har gitt svært gode resultater, viser evalueringen fra 2022. Det skal kulturmiljøforvaltningen være stolte av og bygge videre på.

I 2020 fikk vi stortingsmeldingen Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*. Samfunnsutfordringer, som klimautfordringen, har endret fokuset i kulturmiljøforvaltningen.

Klimaendringene vi står overfor vil påvirke oss og få konsekvenser for kulturmiljøene i fremtiden. Riksantikvaren har utarbeidet en egen strategi, *Riksantikvarens klimastrategi for kulturmiljøforvaltning 2021–2030*, som gir oss retning i arbeidet med klimautfordringene. Dette berører også fredningsarbeidet. Derfor er fredningsstrategien oppdatert med et nytt mål, som handler om å synliggjøre og vurdere konsekvenser av klimaendringene i hver enkelt fredningssak.

Vi må tenke på klimatilpasning og reduksjon av klimagassutslipp allerede i fredningsprosessen. Det skal være mulig å frede samtidig som vi bidrar til dette. Vi lever i en tid hvor det er viktigere enn noensinne å vurdere risiko for endret klima for våre kulturmiljø.

Fredning er et av de sterkeste virkemidlene vi har for å ivareta våre fysiske kulturmiljø (kulturminner, kulturmiljø og landskap) av nasjonal verdi i Norge. Mange kulturmiljø må ivaretas gjennom andre virkemiddel, som plan- og bygningsloven. Samtidig skal vi påse at kulturminner av nasjonal verdi fredes og tas vare på for fremtiden som en del av historien om Norge, for å gi identitet og tilknytning og som ressurser i samfunnsutviklingen.

Hanna Geiran,
Riksantikvar

Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

Kap 1.

Fredningsstrategi 2024-2030

VARIGHET OG AVGRENSNING

Fredningsstrategien for kulturmiljøforvaltningen har varighet fram til 2030, eller til nye juridiske rammeverk har trådt i kraft.

Strategien gjelder for fredningsprosessen for faste kulturmiljø som fredes etter kulturminneloven (kml.). Strategien er rettet mot fredning av byggverk og anlegg (kml. § 15), fredning av område rundt et fredet kulturminne (kml. § 19) og midlertidig fredning (kml. § 22.4).

Fredning av fartøy (kml. § 14a), kulturmiljø (kml. § 20), eller statens eiendommer (kml. § 22a) har andre problemstillinger, prosesser og/eller type involvering. Det samme gjelder erklæring av stående byggverk fra perioden 1537–1649 (kml. § 4 tredje ledd). Disse omfattes ikke av denne strategien.

Samtidig er alle vedtaksfredete kulturminner, med unntak av fartøy, tatt med i kunnskapsgrunnlaget og analysen som ble gjort før 2015, og som igjen ligger til grunn for de ti prioriterte temaene.

Fredning av fartøy var ikke omfattet av den tidligere fredningsstrategien mot 2020, og er heller ikke inkludert i denne oppdaterte versjonen. Å inkludere fartøy som et nytt prioritert tema i strategien ville krevd at det ble utført et større analytisk kunnskapsgrunnlag. Fartøyene inngår likevel i det løpende fredningsarbeidet i kulturmiljøforvaltningen.

Fylkeskommunene/Sametinget kan spille inn fartøy til fredning, på lik linje som for andre kulturmiljøer. De prioriterte temaene kan også ligge til grunn for fredning av fartøy.

Fartøy vil være en sentral del av bevaringsstrategiene – et oppdrag Riksantikvaren har fått fra Klima- og miljødepartementet. Særlig er dette aktuelt i bevaringsstrategi for kystens kulturmiljø.

Riksantikvaren har som mål at den neste fredningsstrategien skal se fredingsfeltet samlet og være en felles strategi for alle typer kulturmiljø som kan fredes etter loven.

Vi gjør oppmerksom på at begrepet «kulturmiljø» brukes som samlebetegnelse på kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Begrepet ble innført med Meld. St. 16 (2019–2020) og må ikke forveksles med en kulturmiljøfredning etter kulturminneloven § 20.

KRIGSHISTORISK LANDSKAP, NARVIKFJELLENE: I kjerneområdet for de siste kampene mellom norske og tyske styrker på norsk jord før kapitulasjonsavtalen 10. juni 1940 ligger det bevart enkle forsvars- og skytestillinger og hvile- og kommandoplasser. Løse krigsminner som ammunisjon, granat- og bombesplinter, er spor etter krigens brutale virkelighet. Notatene fra Einar Mathiesen fra 7. kompani, 2. bataljon, IR 16 gir oss et innblikk i kampdagene: «Slaget på 698 antar etter hvert karakteren av et blodig oppgjør med forbitret kamp. Det skytes uten stans fra tysk side med mitraljøser, automatvåpen, karabin, bombekaster etc, og vi har inntrykk av at det ødsles med ammunisjon. På norsk side må vi være ganske annerledes forsiktig med å bruke skudd, da ammunisjonsbeholdningen er ytterst knapp. Vi frykter særlig tyskernes bombekaster, for det er helt uråd å finne dekning for dennes prosjekttilbane, og virkningene kan ofte være forferdelige.» Foto: Jostein Gundersen, Riksantikvaren

HANDLINGSPLAN

For å følge opp strategien skal kulturmiljøforvaltningen samhandle om en felles handlingsplan.

Handlingsplanen skal gi en samlet og oppdatert oversikt over prioriterte oppgaver innenfor fredningsfeltet, både i fylkeskommunene, Sametinget og hos Riksantikvaren. Den skal bidra til å synliggjøre fredningsarbeidet med satsninger, prosjekter og kunnskapsløft, med mer.

Målet er at handlingsplanen skal gi de forskjellige aktørene innen kulturmiljøforvaltningen innsikt i hverandres arbeid, legge til rette for samhandling og ressursplanlegging, og danne grunnlag for rapportering på strategiens måloppnåelse for en samlet kulturmiljøforvaltning.

Handlingsplanen er utformet som et eget vedlegg til fredningsstrategien. Det skal være et felles, dynamisk dokument for kulturmiljøforvaltningen.

Vi skal legge vekt på prioriteringer i bevaringsstrategiene i utformingen av handlingsplan.

Kap 2.

Stortingsmeldingen gir ny retning

Stortingsmelding om kulturmiljøpolitikken, Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken*, ser kulturmiljøforvaltningen i sammenheng med den øvrige klima- og miljøforvaltningen, blant annet sett opp mot klimautfordringene.

Med stortingsmeldingen ble begrepet *kulturmiljø* introdusert som en samlebetegnelse for begrepene *kulturminner*, *kulturmiljøer* og *landskap* når feltet omtaltes som en helhet. Det ble også lagt fram tre nye nasjonale kulturmiljømål.

NASJONALE MÅL FOR KULTURMILJØPOLITIKKEN

De nasjonale målene når det gjelder kulturmiljøpolitikken er:

- Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø
- Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging
- Et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

Fredningsstrategien bidrar til å nå de nasjonale målene som storting og regjering har satt for kulturmiljøpolitikken.

De nye nasjonale målene berører fredningsarbeidet på flere måter.

Engasjementsmålet vektlegger at alle har rett til å ha en kulturarv, og at kulturmiljø er et felles gode som det er et felles ansvar å forvalte. I fredningsstrategien er dette knyttet opp mot involvering av eiere og andre interessenter.

Bærekraftsmålet viser hvordan et mangfold av kulturmiljø kan bidra til miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. I dette ligger også Norges ansvar i å følge opp FNs bærekraftsmål og Agenda 2030, også innen kulturmiljøfeltet. For å synliggjøre at miljømessig bærekraft har blitt sentralt i fredningsarbeidet, får det dermed et eget mål med føringer i denne oppdaterte strategien.

Mangfoldsmålet understreker at et mangfold av kulturminner, kulturmiljøer og landskap skal tas vare på som ressurser og grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk. Det er et mål at fredningslista skal ivareta et mangfold av kulturmiljø, både geografisk, kulturelt, næringsmessig og over tid.

BEVARINGSSTRATEGIER

For å ta vare på et mangfold av kulturmiljø ble bevaringsstrategier lansert i Stortingsmelding om kulturmiljøpolitikken, Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken*.

Bevaringsstrategiene skal bidra til å strukturere, samordne og organisere innsatsen i kulturmiljøforvaltningen og samfunnet for øvrig, med økt vekt på samordning av virkemiddelbruk og bred medvirkning. Fredningsstrategien vil inngå som en viktig fagstrategi i dette arbeidet. Bevaringsstrategiene og fredningsstrategien vil ha en vekselvirkning på hverandre, og bør ses i sammenheng.

Bevaringsstrategiene skal gi retning og prioritet til kulturmiljøforvaltningens arbeid med bevaring og utvikling, og inspirere til nye arbeidsmåter og samarbeidsformer. De endrer imidlertid ikke grunnleggende roller, ansvar og myndighetsutøvelse som ligger i kulturminneloven med forskrift.

Bevaringsstrategiene skal legge til rette for at et mangfold av kulturmiljø, uavhengig av tidsperiode, blir bevart og brukt som en ressurs i samfunnsutviklingen. Hver av de tematiske bevaringsstrategiene har et tydelig innhold og egne målsetninger, men er åpen nok til å kunne romme ulike kulturmiljøer. I mange av bevaringsstrategiene vil de utvalgte temaene ha sammenfallende interesser med prioriterte tema i fredningsstrategien.

SANDVIKSODENE 12– 24, BERGEN: Sjøhusene er bygd mellom ca. 1672 og 1892 og er knyttet til rollen Bergen som et internasjonalt handelssentrum. Kulturmiljøet er levende minner om vår kystkultur og handelshistorie. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

SVEINS GATE 15, LARVIK: I hagen står det åtte epletrær. Israel Leib Sachnowitz plantet ett tre til hver av barna sine. Bare sønnen Herman kom tilbake fra utryddelsesleiren Auschwitz. Dagen etter hjemkomsten til Larvik i 1945 kom han tilbake til barndomshjemmet. Dette er skildret i boken *Det angår også deg*: «Jeg åpnet vinduet mot haven. Der utenfor stod epletrærne. Det var blitt like store med årene. Der var Franks tre. Der var mitt eget. Fridas tre. Maries. Alle sammen. Mors tre, som far selv hadde plantet den dagen hun døde. Og alle trærne, hvert eneste ett, stod i sin rikeste blomstring. Fulle av lys og lyd. Lyden av tusen små bier i sin høysommer. De hadde sitt liv å leve, sin plass å fylle, sin kamp å kjempe. Livet hadde mening!» Foto: Siv Abrahamsen, Vestfold fylkeskommune

Kap 3.

Mål og føringer

MÅL 1

Fredningene skal bidra til at et mangfold av kulturmiljø blir tatt vare på. Temaer som mangler eller er lavt representert på dagens fredningsliste skal prioriteres.

MÅL 2

Kulturmiljøforvaltningen skal gjennomføre fredningsprosessene effektivt og med god faglig kvalitet.

MÅL 3

Kulturmiljøforvaltningen skal være eierorientert og legge vekt på eiers interesser og behov.

MÅL 4

Kulturmiljøforvaltningen skal synliggjøre og vurdere konsekvenser av klimaendringene i hver fredningssak.

MÅL 1

Fredningene skal bidra til at et mangfold av kulturmiljø blir tatt vare på. Temaer som mangler eller er lavt representert på dagens fredningsliste skal prioriteres.

Føringer:

- Nye fredninger bør være relatert til ett eller flere av de ti prioriterte temaene.
- Kulturminnefaglige verdikriterier, som kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier skal beskrives i utvelgelsen av hva som fredes og i avgrensingen av omfanget av fredning.
- I tillegg til de kulturminnefaglige verdikriteriene skal kulturmiljøforvaltningen legge vekt på
  - eiers ønsker og bruksbehov
  - sjeldne/sårbare kulturminner, dvs. kulturminner som står i fare for å forsvinne
  - kulturmiljøer som viser helheter og sammenhenger
  - tilstanden til kulturminnet og økonomiske rammebetingelser
  - samfunnsmessige vurderinger
  - formidlingspotensialet og offentlig tilgjengelighet
- Tematiske satsninger eller verneplaner gir et godt kunnskapsgrunnlag for fredninger, og vurderes der det er ressurser til det.
- Der det er hensiktsmessig skal andre former for vern vurderes, for eksempel vern etter plan- og bygningsloven.

MÅL 2

Kulturmiljøforvaltningen skal gjennomføre fredningsprosessene effektivt og med god faglig kvalitet.

Føringer:

- Fredningssaker bør normalt gjennomføres i løpet av 18–24 måneder.
- Ingen kan starte en ny fredningssak uten at det er kapasitet til å gjennomføre den innenfor normert tid.
- Riksantikvaren skal vurdere og godkjenne nye fredningssaker før formell oppstart.
- Eldre fredningssaker skal prioriteres fremfor oppstart av nye saker.
- Ved oppstart av fredningssaker skal kulturmiljøforvaltningen utarbeide en fremdriftsplan sammen med eier. Oppstår det endringer eller forsinkelser underveis skal fremdriftsplanen oppdateres i dialog med eier.
- Riksantikvarens maler for fredningsarbeidet skal benyttes.
- Kulturmiljøet skal legges inn i Askeladden ved oppstart av fredningssaken. Askeladden skal minimum oppdateres ved høringen, når saken sendes til Riksantikvaren, ved fredningsvedtaket og når dette er tinglyst.

- I gjennomføringen av fredningssaken skal kulturmiljøforvaltningen vurdere om lokale og regionale planverk, naturvern, eller andre relevante samfunnshensyn kan få konsekvenser for fredningen, eller motsatt.
- Dersom det har vært liten eller ingen aktivitet i en fredningssak fem år etter melding om oppstart, må det vurderes om fredningssaken fortsatt skal gjennomføres. Fredningssaken må i slike tilfeller varsles på nytt.
- Kulturmiljøforvaltningen skal etter et vedtak om midlertidig fredning raskt avklare grunnlaget for en ordinær fredningssak. Et vedtak om midlertidig fredning skal som hovedregel avløses av oppstart av fredningssak, eller oppheves, innen seks måneder.

MÅL 3

Kulturmiljøforvaltningen skal være eierorientert og legge vekt på eiers interesser og behov.

Føringer:

- Eier, kommunen og berørte parter skal involveres og ha mulighet for medvirkning gjennom fredningsprosessen.
- Eierne skal oppleve fredningsprosessen som forutsigbar.
- Kulturmiljøforvaltningen skal gi faglige råd og ha tydelig kommunikasjon med eierne om hvilke rettigheter, muligheter og ansvar som følger med en fredning.
- Kulturmiljøforvaltningen skal være løsningsorientert i utarbeidelsen av fredningssakens bestemmelser. Det skal legges til rette for bruk, eller videre bruk, der dette er relevant.
- Det skal foreligge tungtveiende grunner for å vedta en fredning der eieren er imot fredningen.

MÅL 4

Kulturmiljøforvaltningen skal synliggjøre og vurdere konsekvenser av klimaendringene i hver fredningssak.

Føringer:

- Kulturmiljøforvaltningen skal i den enkelte fredningssaken identifisere klimarelaterte sårbarheter og risikoer.
- Kulturmiljøforvaltningen må vurdere om det skal være egne fredningsbestemmelser for å imøtekomme eventuelle klimarelaterte sårbarheter og risikoer. Dette skal vurderes sammen med kulturminneverdiene.
- Ved fredning av bygninger skal kulturmiljøforvaltningen vurdere behovet for egne bestemmelser som legger til rette for energisparing og energiytelse, sett opp mot de kulturhistoriske verdiene.
- I fredningssakene bør kulturmiljøforvaltningen formidle klimagevinstene av bevaring.

Kap 4.

Utdyping av mål og føringer

UTDYPING AV MÅL 1

 Fredningene skal bidra til at et mangfold av kulturmiljø blir tatt vare på. Temaer som mangler eller er lavt representert på dagens fredningsliste skal prioriteres.

I fredningsarbeidet må det gjøres et nøye utvalg av kulturminner og områder som skal fredes. Det vi velger skal være de beste representantene for de delene av norsk historie som i dag mangler, eller er underrepresentert på fredningslisten. Det som velges ut for fredning vil speile samtiden sin. Med et samfunn som stadig er i endring, vil det hele tiden oppstå skjevheter som vi må jevne ut.

Det som fredes skal ha nasjonal verdi, men ikke alt av nasjonal verdi skal fredes. Mange kulturmiljø av nasjonal verdi bør fortrinnsvis vernes gjennom plan- og bygningsloven. Hvilke kulturmiljø av nasjonal verdi som skal fredes, vil til syvende og sist alltid være en kulturmiljøfaglig skjønnsmessig vurdering, som vi baserer på fastsatte kriterier.

Prioriterte tema for fredning

De ti prioriterte temaene viser hva som er de vesentligste manglene på fredningslisten og gir retning for hva som bør fredes fremover. Kulturmiljø innenfor andre temaer kan likevel velges ut for fredning dersom de representerer helt vesentlige kulturminneverdier.

Det kan foreslås fredningssaker innenfor samtlige prioriterte temaer, uavhengig av rekkefølgen temaene er listet opp.

For å velge ut kulturminner og områder for fredning kan vi tilnærme oss temaene på listen på ulike måter:

- som grunnlag for å velge ut enkeltfredninger
- som grunnlag for nasjonale eller regionale tematiske verneplaner
- som satsninger

I utvelgelsen skal også prioriteringer innenfor bevaringsstrategiene tillegges vekt.

De prioriterte temaene med undertema er kulturmiljø innen følgende områder:

Forsvars- og krigshistorie

- Forsvarslinjen mot Sverige (ca. 1640–1905)
- 2. verdenskrig: okkupasjonsmakt og motstandskamp (1940–1945)
- Kald krig (ca. 1945–1990)

Nasjonale minoriteter

- Nasjonale minoriteter: Kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, romer og romani/tater

Kulturminner i utmark

- Fangsthytter/jaktbuer
- Skogbruk
- Seteranlegg
- Innlandsfiske

Handel

- Salgsnæringen (handelsrelaterte utsalg, 1900-tallet)
- Kystfiske og foredling
- Sjøfart

Fellesskap og demokrati

- Grunnskoler
- Bedehus/forsamlingshus
- Rådhus/kommunalt administrative bygg
- Historiske steder/utvikling av demokratiet

Rekreasjon, fritid og folkehelse

- Hoteller/overnatting/restauranter
- Hytter
- Idrett
- Grøntanlegg

Ferdsel

- Eldre ferdselsruter
- Viktige ferdselspunkter

Industri

- Småindustri/håndverksbedrifter /verksteder
- Mellomstor industri

Bosetting etter industrialiseringen

- Bygårdsutbygging i de store byene (ca. 1870–1920)
- Boforner i by og tettsted (1900–1945)
- Banebrytende etterkrigsarkitektur
- Arbeiderklassens boformer

Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner

- Kulturlag i by og tettsteder
- Gårdshauger
- Viktige etterreformatoreiske kirkegårder/gravlunder og graver/gravminner

KRAFTLINJEN FYKAN-HAUGVIK, GLOMFJORD: Betongmastene fra 1917 har høy opplevelsesverdi, både som selvstendige objekter og som en del av det større kulturmiljøet knyttet til vannkraft- og industrihistorie i Glomfjord. Staten eier en rekke kulturminner og kulturmiljøer som gir en stor bredde i fredningslisten. Foto: Øystein Hagland, Riksantikvaren

En mer mangfoldig fredningsliste

De ti prioriterte temaene er videreført fra Fredningsstrategi mot 2020. Temaene ble den gang valgt med bakgrunn i det tidligere nasjonale målet for kulturmiljøpolitikken om økt geografisk, sosial, etnisk, nærings- og tidsmessig representativitet. I dag er dette målet erstattet av det nasjonale målet om at et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk. Mangfoldsmålet viderefører likevel essensen i det tidligere målet som de ti prioriterte temaene bygger på.

Kartleggingen og analysen av eksisterende fredninger tok utgangspunkt i fredningslista slik den var i oktober 2011, og som fortsatt er nullpunktet vi måler måloppnåelse på økt representativitet etter.

De ti prioriterte temaene med undertema er nærmere beskrevet i Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen vedlegg 1 «Prioriterte tema til Fredningsstrategien - bakgrunnsnotat».

Kartleggingen og analysene som lå til grunn for de ti prioriterte temaene er nærmere beskrevet i vedlegg 3 Kartlegging av fredete bygninger og anlegg og vedlegg 4 Behovsanalyse.

Det er også mål om geografisk spredning i fredningslista. Rett prioritering vil kunne variere fra distrikt til distrikt. Fylkeskommunene og Sametinget må selv være aktive og gjøre prioriteringer for sine distrikt. Nord-Norge og samiske kulturmiljø yngre enn 1917, er særlig underrepresentert på fredningslista.

For å styrke en mer representativ fredningsliste var målet i Fredningsstrategi mot 2020 å gjennomføre inntil ti fredninger i året. Erfaringen viser at dette er et realistisk antall fredningssaker årlig for videre fredningsarbeid.

Verneverdier

Etter kulturminneloven er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og områder som kan vernes. For å vurdere vern eller fredning av et kulturmiljø er det videre viktig å ha grunnleggende innsikter i kulturmiljøets kunnskapsverdier, hvilke opplevelser det gir, og hvilken bruk det egner seg for. Kulturmiljøet skal også vurderes i forhold til ressurs- og miljøhensyn.

Kulturmiljø må erkjennes og tolkes, det vil si aktivt tillegges en verdi. Verneverdiene blir tilskrevet kulturmiljøene basert på en faglig vurdering og vekting av et sett ulike kriterier. Disse verneverdiene blir påvirket av, og relaterer seg til de til enhver til rådende samfunnsmessige kontekster og tankegods.

Verdikriterier har alltid ligget til grunn for fredningsarbeidet. Verdiene kan vektes ulikt, avhengig av hvilken type kulturminne det er snakk om. Riksantikvaren bruker følgende kriteriesett i arbeidet med å vurdere og vekte kulturminneverdiene når vi velger ut kulturmiljø for fredning.

I den enkelte fredningssak bør det komme fram hvordan verdikriteriene er brukt og vurdert, fordi dette bidrar til økt forståelse for hvorfor kulturmiljøet er fredet.

<p>Dokumentasjonsverdier/kunnskaps- og kildeverdier:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bygningshistorisk verdi • Teknikkhistorisk/håndverkshistorisk verdi • Arkitekturhistorisk/stilhistorisk verdi • Samfunnshistorisk/sosialhistorisk verdi • Personahistorisk verdi <p><i>Dette er verdier som i stor grad er objektive og målbare.</i></p>	<p>Opplevelsesverdier:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arkitektonisk verdi • Kunstnerisk/estetisk verdi • Brukspreget, alderspreget verdi, «patina» • Miljøskapende verdi • Identitets-/kontinuitetsskapende verdi • Forbløffelses-/nysgjerrighetsskapende verdi • Symbolverdi <p><i>Dette er verdier som i stor grad ikke er målbare, men mer subjektivt basert.</i></p>
<p>Overordnede vurderinger som fremmer disse verdiene:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Autentisitet/ekthet/troverdighet • Kvalitet/vedlikeholdstilstand • Representativitet/sjeldenhet • Bruk 	

Tilstanden til kulturminnet

Før en fredning vedtas skal kulturmiljøforvaltningen vurdere tilstanden til kulturminnet og beregne kostnader for nødvendig istandsetting. Dette er for å synliggjøre antikvariske merkostnader for staten.

Det skal være gode grunner til å starte fredningssak for et kulturminne som er sterkt forfalt, med mindre det er et kulturminne som for eksempel skal fredes som en ruin eller et spor.

Fredning og forhold knyttet til plan- og bygningsloven

Det er særlig to juridiske virkemidler som kan brukes til sikring av kulturmiljø: Fredning etter kulturminneloven og vern etter plan- og bygningsloven. I hvert enkelt tilfelle må vi vurdere nøye hvilket virkemiddel som er det riktige og som vil gi de ønskede resultatene. Kommunene har et selvstendig ansvar for å ta vare på kulturmiljøer i sin kommune som er av nasjonal, regional og lokal interesse.

Fredning etter kulturminneloven gir vedtak som skal sikre kulturmiljøer av nasjonal verdi i et langsiktig perspektiv. Plan- og bygningsloven er i dag et av de viktigste verktøyene i forvaltningen av kulturmiljøer, især for de med regional og lokal verdi. I kommunale planvedtak etter plan- og bygningsloven kan det bli lagt hensynssone med formål bevaring over bygninger. Et slik vern gjelder særlig eksteriørene, selv om loven også åpner for å verne deler av interiørene. Vern etter plan- og bygningsloven har ikke like langsiktig perspektiv som fredning etter kulturminneloven. En hensynssone med formål bevaring kan endres av kommunal planmyndighet dersom det legges fram et nytt planforslag.

I saker hvor kulturmiljøforvaltningen har valgt å verne et kulturmiljø etter plan- og bygningsloven fremfor å frede det etter kulturminneloven, kan fredning likevel bli vurdert på nytt dersom vilkårene for vernet er endret.

En fredning kan i prinsippet bli vedtatt uavhengig av reguleringsstatus for kulturmiljøet. Riksantikvaren er imidlertid opptatt av at en fredning skal gjøres i god dialog med og i tett samarbeid med både eieren og planmyndigheten.

Fredningsbestemmelser og planbestemmelser bør ikke være i motstrid. Dette vil skape en vanskelig situasjon for eier: To lovverk og to vedtak med ulike bestemmelser vil gjelde for samme eiendom. Eier har behov for tydelige og klare rammer for å sikre en god forvaltning av egen eiendom.

Fredningsvedtaket kan heller ikke gi føringer for tiltak som vil være søknadspliktige etter plan- og bygningsloven.

FOLKETS HUS, SAUDA: De mange møte- og forsamlingslokalene, eller «Folkets hus», som ble bygget i Norge, er et synlig bevis på arbeiderbevegelsens viktige posisjon utover på 1900-tallet. Folkets Hus i Sauda ble reist gjennom en omfattende dugnadsinnsats fra arbeiderne, og stod ferdig i 1931. Maleriene i Storsalen ble utført noen tiår senere. Deres symbolske formspråk og innhold avspeiler arbeidernes vilkår og historie, og gir uttrykk for den kraftfulle arbeiderbevegelsen i industrisamfunnet. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

UTDYPING AV MÅL 2

 Kulturmiljøforvaltningen skal gjennomføre fredningsprosessene effektivt og med god faglig kvalitet.

En fredningssak skal være godt gjennomarbeidet, ha god faglig kvalitet og gjenspeile en omforent prosess mellom eier, offentlig forvaltning og andre interessenter.

Nye saker som fylkeskommunene/Sametinget vurderer for vedtaksfredning, skal avklares med Riksantikvaren før oppstart. En tidlig avklaring av faktorer av betydning for fredningen samt felles forståelse av saken bidrar til mer effektiv og helhetlig fredningsprosess.

Fredningsmalene skal brukes

Fredningsmalene er med på å sikre kvalitet i arbeidet, og å standardisere oppsettet til fredningssakene. Disse skal brukes. Malene for fredningsforslag og -vedtak er utformet med tanke på å kunne brukes for alle typer kulturminner som fredes ved enkeltvedtak etter kulturminneloven §§ 15 og 19. De er fleksible, slik at de kan tilpasses den enkelte fredningssak.

Riksantikvaren har ansvaret for å oppdatere, holde ved like og revidere støttemateriell i fredningsarbeidet, som for eksempel maler og veiledere. Riksantikvaren skal gi veiledning om innholdet i dette materialet.

Tidsbruk i fredningssaker

Fredningssaker er underlagt en fastsatt prosess, der blant annet offentlige høringer og kommunestyrebehandling inngår. En fredningssak kan ha en tidslengde fra minimum seks måneder til flere år. Dette er avhengig av sakens kompleksitet og omfang.

Gjennomføringen av en fredningssak skal skje så effektivt som mulig, og uten ugrunnet opphold. Kulturmiljøforvaltningen må derfor sette av nødvendige ressurser til arbeidet.

Normert gjennomføringstid i en fredningssak

Normert gjennomføringstid i en fredningssak er 18–24 måneder. Gjennomføringstiden beregnes fra melding om oppstart av fredningssaken til fredningsvedtaket. Den forbedrende fasen før den formelle oppstarten av fredningssaken regnes ikke inn i gjennomføringstiden, men er likevel en viktig del av arbeidet som vil kreve ressurser fra fylkeskommunen/Sametinget.

Kulturmiljøforvaltningen skal også lage en forpliktende fremdriftsplan i hver enkelt fredningssak. Dette er et verktøy for å nå målet om normert gjennomføringstid og gir forutsigbarhet for eieren.

Enkelte fredningssaker knytter det seg særskilte forhold ved, slik at de ikke lar seg gjennomføre innenfor normert gjennomføringstid. Likevel bør det utarbeides en fremdriftsplan og estimeres tidsbruk for disse sakene.

Hvis en fredningssak ikke er ferdigstilt innen fem år skal den startes på nytt. Slike saker skal sendes Riksantikvaren for avklaring før den eventuelt startes på nytt. Unntaket er hvis forsinkelsen er avklart med eier og det er en pågående prosess med istandsetting etc.

Midlertidig fredning

Midlertidig fredning kan bare bli brukt i tilfeller der begge vilkårene er oppfylt:

- det foreligger fare for at et kulturminne som kan være av nasjonal verdi blir revet, ødelagt eller skadet
- og vi trenger tid til å utrede verdien eller å finne alternative løsninger.

Kulturmiljøforvaltningen skal raskt etter et vedtak om midlertidig fredning avklare grunnlaget for ordinær fredningssak. Ansvar for dette ligger hos den som har fattet vedtaket om midlertidig fredning. I denne vurderingen skal både de kulturhistoriske og arkitektoniske verdiene vektlegges.

Oppheving av fredningsvedtak

Riksantikvaren har mulighet til å oppheve vedtaks- og forskriftsfredninger, men det gjør vi kun i helt spesielle tilfeller. Det er i hovedsak to årsaker som gir grunnlag for å vurdere oppheving av et fredningsvedtak. Den første er at kulturminnet har blitt betydelig skadet i brann, flom, ras/skred eller annen ulykke. Den andre årsaken er at det foreligger andre vesentlige samfunnshensyn som er i konflikt med det fredete kulturmiljøet.

Riksantikvaren kan beslutte å ikke realitetsbehandle henvendelser med ønske om oppheving eller endring av et fredningsvedtak på andre grunnlag enn de som er nevnt ovenfor. En slik beslutning er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages.

Vi vil ha dialog med fylkeskommunen/Sametinget i saker som gjelder oppheving av fredning.

Ved skade som skyldes brann, flom, ras/skred eller annen ulykke skal Riksantikvaren ta stilling til om det er grunnlag for hel eller delvis oppheving av fredningsvedtaket.

DEN TIDLIGERE AMERIKANSKE AMBASSADEN, OSLO:

Bygningen fra 1959 er et av hovedmonumentene i etterkrigsmodernismen i Norge. Den er tegnet av den verdenskjente finsk-amerikanske arkitekten Eero Saarinen (1910–1961) for amerikanske myndigheter, som ambassade.

Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren.

▲ ▲ **HISTORISKE TRONDENES, HARSTAD:** Få kulturmiljø har så mange lag med historier som Trondenes. Kulturmiljøet favner blant annet det gamle maktsenteret, kirkestedet, militært område, krigsminner og samiske kulturminner. Tidsdybden strekker seg fra bronsealderen til den kalde krigen. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

▲ **FJØSET I REPOKOSKI, PORSANGER:** Fjøset står ved den gamle hesteveien til Karasjok, Hevostie, som har vært en viktig ferdselsåre. Kulturminnet knyttes til både kvensk og samisk bosetting, og er en av få bygninger i Vest-Finnmark som ikke ble brent under den andre verdenskrigen. Foto: Øystein Hagland, Riksantikvaren

UTDYPING AV MÅL 3

Kulturmiljøforvaltningen skal være eierorientert og legge vekt på eiers interesser og behov.

Involvering av eiere i fredningsprosessen

En fredning medfører en begrensning av eiers adgang til å råde fritt over sin eiendom. Derfor vil hensynet til eierne være sentralt i en fredningssak.

En avgjørende faktor for å oppnå en vellykket forvaltning og god ivaretagelse av fredete kulturmiljøer er eierne. Det er en viktig ressurs å ha eiere som selv ser verdien av kulturmiljøet.

Eierne av kulturmiljøene må ivaretas gjennom hele fredningsprosessen. Dette har Riksantikvaren utviklet gode retningslinjer for. Kommunikasjonen handler om å tydeliggjøre eiers rettigheter, muligheter og ansvar som følger med en fredning. Eier skal være involvert i forkant av at fredningssaken startes opp, og gjennom hele fredningsprosessen. Involveringen gjøres blant annet gjennom oppstartsmøte og løpende dialog.

Det å utarbeide omforente fremdriftsplaner for fredningssaken er et styringsverktøy for kulturmiljøforvaltningen som samtidig bidrar til forutsigbarhet for eier gjennom fredningsprosessen. Eier skal informeres om fredningens omfang og bestemmelser, og ellers relevant informasjon i forkant av offentlige høringer. I en fredningssak der det har vært eierskifte etter at saken ble startet, må ny eier få mulighet til å uttale seg i saken, for eksempel gjennom en begrenset høring til ny eier.

Kulturmiljøforvaltningen skal være løsningsorientert, og i fredningsarbeidet skal vi blant annet legge til rette for at fredete bolighus fortsatt skal kunne brukes som boliger. I andre tilfeller kan det være viktig å legge til rette for ny bruk av fredete kulturmiljø, noe som kan bidra til næringsutvikling og verdiskaping.

Fredningsmarkering er med på å understreke og synliggjøre den kulturhistoriske verdien av det fredete kulturmiljøet. Markering er en møteplass mellom eier, kulturmiljøforvaltningen og lokalmiljøet, og er en fin anledning til å formidle vedtaket, samt for å anerkjenne eiers arbeid med å ta vare på kulturmiljøet. Eventuell fredningsmarkering vurderes i samråd med eier, og eier tas med i planleggingen.

Etter fredningssaken er avsluttet bør eier kontaktes for oppfølging.

UTDYPING AV MÅL 4

 Kulturmiljøforvaltningen skal synliggjøre og vurdere konsekvenser av klimaendringene i hver fredningssak.

Fredning av kulturmiljø er også en del av løsningen

I Riksantikvarens *klimastrategi for kulturmiljøforvaltning 2021–2030* redegjør vi for utfordringer og innsatsområder på klimafeltet som er av betydning for kulturmiljøforvaltningen. Innsatsen er todelt: Kulturmiljøfeltets bidrag til reduksjon av klimagassutslipp og kulturmiljøfeltets håndtering av uønskede konsekvenser av klimaendringene. Begge forholdene skal tas inn i saksbehandlingen i fredningssaker.

En sirkulær økonomi, med bruk og ombruk av bygninger og bygningsdeler, er del av løsningen for å redusere energiforbruket i byggenæringen. Bevaring og bruk av eksisterende bygningsmasse er i seg selv et godt klimatiltak. Mange bygninger på fredningslista er dessuten bygd av materialer med god kvalitet, og som har lang levetid.

Det er viktig at vi i utformingen av fredningsbestemmelser tar inn over oss klimaendringer og konsekvenser av disse. Det skal være mulig å gjøre klimatilpasninger så langt det lar seg gjøre og uten at kulturhistoriske vesentlige kvaliteter går tapt.

Også i fredete kulturmiljø vil kulturmiljøforvaltningen måtte gjøre avveininger mellom de kulturhistoriske verdiene og klimahensyn. I noen tilfeller må vi akseptere at klimahensyn skal veie tyngst.

Oversikt over klimarelatert sårbarhet og risiko

Klimaendringene øker påkjenningene på kulturmiljø, både som følge av nedbrytning som råte og som følge av hyppigere ekstremhendelser som flom og skred.

Vi må identifisere klimarelatert sårbarhet og risiko for fredningsobjektet i en fredningssak. Dette gjøres basert på tilgjengelig data og lokalkunnskap. Kulturmiljøforvaltningen kan for eksempel se til kommunens eller fylkeskommunens ROS-analyser og kartløsninger eller NVE sine karttjenester med bl.a. aktsomhetsområder og farekart.

Grunnlaget tar vi med i vurderingen av oppstart av fredningssak, i fredningsomfanget, eller bestemmelser om sikringstiltak i fredningssaken. Nødvendige forebyggende tiltak kan igjen utløse sikringskostnader.

ISFJORD RADIO, SVALBARD: Radiostasjonen ble opprettet for å holde kontakten mellom Svalbard og fastlandet, og gjøre skipstrafikken til Svalbard og i heile Nordishavet tryggere. Isfjord Radio var det første kulturmiljøet som ble fredet med bestemmelser om energieffektiviseringstiltak av eksisterende bygg, og tiltak for å redusere klimagassutslipp. Samtidig med at fredningssaken var under arbeid var det god dialog mellom eieren og kulturmiljøforvaltningen for å etablere solcelle-anlegg på flere av takene. Foto: Øyvind Fluge, Riksantikvaren

Energieffektiverende tiltak – vektning mellom fredningsverdier og klimahensyn

Allerede i fredningsprosessen legger vi et godt grunnlag for vurderinger av kulturminnets tålegrenser ved å kartlegge og beskrive kulturminneverdiene nøye. Samtidig kan vi legge til rette for senere tiltak for energieffektivisering eller energiytelse. Dette kan bidra til at enda flere fredete bygninger og anlegg blir brukt.

Solceller, varmepumpe, bergvarme og etterisolering er i dag viktige ENØK-tiltak. I en fredningssak kan kulturmiljøforvaltningen bli nødt til å veie hensynene for energieffektivisering eller energiytelse opp mot kulturminneverdiene. Det kan være behov for å lage egne bestemmelser som tar hensyn til dette, eller tilpasse fredningsomfanget der konflikten med kulturminneverdiene er minst.

Riksantikvaren
Pb. 1483 Vika, 0116 Oslo
Besøksadresse / Dronningens gate 13
Tlf. / 22 94 04 00
Faks / 22 94 04 04
E-post / postmottak@ra.no

www.riksantikvaren.no

Bakgrunn for fredningsstrategien

Vedlegg til Fredningsstrategi for kulturmiljøforvaltningen 2024-2030

Fredningsstrategi mot 2020

Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen ble utgitt av Riksantikvaren i januar 2015, og har i årene etter vært det sentrale styringsdokumentet som viser retning på fredningsarbeidet til regionalforvaltningen og Riksantikvaren.

[Fredningsstrategien mot 2020](#) gav prioriteringer for fredningsarbeidet i Norge, med spesiell oppmerksomhet på kulturminne-perspektivet, eierperspektivet og forvaltningsperspektivet. Den bestod av en strategidel inkludert handlingsplan, samt analyser.

Bakgrunnen for fredningsstrategien fra 2015 var at Stortinget i 2005, etter [St.meld. nr. 16 \(2004–2005\), Leve med kulturminner](#), bestemte at den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige bredden i listen over vedtaksfredete kulturminner skulle forbedres og at et representativt utvalg skulle være fredet innen 2020.

MÅLENE MOT 2020

Strategiens mål var tredelt, og skulle bidra til å:

- 1) bedre representativiteten i fredningslisten ved å gjennomføre inntil ti fredninger per år, og om mulig en ny kulturmiljøfredning per år
- 2) effektivisere fredningsprosessen og at saksbehandlingstiden i en fredningssak normalt ikke skulle overstige 1,5 år
- 3) bedre forutsigbarheten for, rettighetene til og oppfølging av eierne av fredete bygninger og anlegg, både underveis i fredningsprosessen og i etterkant av fredningsvedtaket.

KUNNSKAPSGRUNNLAGET VISTE MANGLER I FREDNINGSLISTEN

Skjevheter og mangler i fredningslisten når det gjaldt geografisk, sosial, etnisk, nærings- og tidsmessig representativitet skulle rettes opp. Som del av saksgrunnlaget til strategien ble det gjennomført en grundig kartlegging av fredningslisten. Regional kulturmiljøforvaltning bidro med viktig informasjon om fredete bygg og anlegg i sitt fylke. Dette førte til økt kunnskap om hvilke funksjoner de fredete objektene hadde og hvilke sosiale lag som hadde bopel eller virke der.

10 PRIORITERTE TEMA BLE LANSERT

På grunnlag av kartleggings- og behovsanalysearbeidet ble det pekt på ti hovedtema som manglet eller var dårlig representert på fredningslisten. Sårbarhet og høy endringstakt ble også tillagt vekt i prioriteringen av temaer.

Evalueringen av fredningsstrategien

I 2022 ble det gjennomført en evaluering av måloppnåelsen på strategiens tre hovedmål. Overordnet konklusjon fra evalueringen er at fredningsstrategien har fungert etter intensjonen. Det er stort eierskap til den i hele kulturmiljøforvaltningen, og representativiteten på fredningslisten har økt innen alle de prioriterte temaene, men i ulik grad. Etterslepet i påbegynte fredningssaker er i stor grad hentet inn. Saksbehandlingstiden har vært stabil, og ikke minst opplyser eierne at de i stor grad føler seg tilstrekkelig opplyst, involvert og ivaretatt gjennom prosessen.

Rapporten [Evaluering av Riksantikvarens fredningsstrategi fra 2015](#) ble utarbeidet av Oslo Economics og NIKU i 2022.

FORTSATT SKJEVHETER I FREDNINGSLISTEN

Evalueringen viser at strategien har hatt effekt i form av en viss bedring i representativiteten til fredningslisten. Flere av temaene har fått økt representativitet på fredningslista, mens andre tema er det blitt gjort mindre arbeid på. Selv innenfor de temaene som har hatt god økning, er ikke alle undertema like godt dekket. Funnene viser en god prosentvis økning innenfor syv til åtte av temaene.

Tydeligst måloppnåelse har de prioriterte teamene som har vært valgt ut som styrte satsinger fra Riksantikvaren, med fylkeskommunene som viktige bidragsytere, «krigs- og forsvarshistorie» og «nasjonale minoriteter». Lavest måloppnåelse har temaene «handel»,

«bosetting etter industrialiseringen» og «etterreformatorisk arkeologi».

Strategien har i tillegg bidratt til at noen innspill til fredningssaker er blitt avvist, ettersom kulturmiljøene ikke kunne knyttes til de prioriterte temaene. Strategien har dermed bidratt til å prioritere begrensede saksbehandlings- og tilskuddsressurser.

TIDSBRUK I FREDNINGSSAKER

I Fredningsstrategi mot 2020 ble det satt et mål om at gjennomføringstiden i fredningssaker skulle være maks 18 måneder. I evalueringen vises det til at det oppleves positivt at det settes mål for saksbehandlingstid i fredningssaker. Flere har likevel nevnt at fredningsarbeidet ikke bør gjennomføres for raskt, fordi en fredningsprosess er omfattende og kan kreve tid til forankring og modning. Gjennomføringstid på 18 måneder er ofte for kort, viser evalueringen.

GOD EIERINVOLVERING

Evalueringen viser til at kulturmiljøforvaltningen scorer svært høyt på eierinvolvering. Eierne som har vært involvert i fredningsprosessene har vært fornøyd med involvering og medbestemmelse. De opplever at de får god informasjon om fredningsprosessen og de konsekvenser fredningen medfører. Et funn i evalueringen er at mange eiere la stor vekt på at det arrangeres en fredningsmarkering i forbindelse med at fredningen vedtas.

Behov for oppdatert fredningsstrategi

Evalueringen slo fast at regionalforvaltningen føler eierskap til fredningsstrategien. De forholder seg til strategien, ønsker den, og bruker den på ulike måter.

Det var samtidig en klar tilbakemelding om at strategien fra 2015 trengte en oppdatering. Blant annet for å få inn føringer knyttet til de nye nasjonale kulturmiljømålene i kulturmiljømeldingen [Meld. St. 16. Nye mål i kulturmiljøpolitikken – engasjement, bærekraft og mangfold \(2019-2020\)](#), samt vedtatte strategier som [Riksantikvarens klimastrategi for kulturmiljøforvaltningen](#) og arbeidet med [bevaringsstrategier](#).

Fredningsstrategi mot 2020 var utarbeidet ut fra de nasjonale målene for kulturminneforvaltningen som gjaldt da.

Derfor inneholdt Fredningsstrategi mot 2020 også mål som gjaldt forvaltning av fredete kulturminner. Den oppdaterte fredningsstrategien forholder seg til dagens nasjonale kulturmiljømål, der blant annet klima har kommet inn som et mål.

FORVALTNING AV FREDETE KULTURMILJØ

Strategien er samtidig rendyrket til å omhandle fredningsprosessen. På Riksantikvarens nettsider www.ra.no finnes det informasjon om forvaltningen, blant annet [retningslinjer for dispensasjonsbehandling](#) og [veiledere for tilskuddsordninger](#). Riksantikvarens digitale [eksempelsamling](#) viser gode løsninger på flere områder innen norsk bygningsvern.